

ORIENTACIJE

KATEHEZA U SLUŽBI ŽIVOTA

Marko Pranjić

---

1. ŽIVOTNA PITANJA I POKUŠAJ ODGOVORA NA NJIH

Može li se bez osporavanja prihvatiti tvrdnja da je ljudski život najveća vrednota koju posjeduje čovjek? Može li se reći da nema na tom svijetu ničega što bi zahtijevalo žrtvovanje vlastitog života. Što je zapravo život? Je li njegova definicija za sve jednaka i jednako važeća? Jesu li svi oblici života dobro došli, za sve jednako obavezni u smislu da ih se treba poštivati i štiti? ¹ Što o tome kaže katehetika kao znanost? Kakav stav prema tome treba zauzeti u katehezi? ² Iscrpan odgovor na sva ova pitanja zahtijeva puno više od jednog običnog izlaganja.

Čovjek se oduvijek kroz svoju povijest hrvao s ovim problemom. Pokušavao je dati na njega svoje odgovore. Međutim, ostali su to pokušaji kojima uvijek ponešto nedostaje. Pa evo, pod tim vidom nužno je prihvatiti i ovo moje razmišljanje. Svakako, ako se logikom instinkta pristupi proučavanju života, onda će skoro svatko reći da je život, gledan kroz tu prizmu, vrednota koja se najviše štiti i čuva. Postoji nešto u nama što stalno bdije nad životom i štiti ga kad god je on napadnut i ugrožen.

1.1. Žrtvovanje vlastitog života

Međutim, vjerujem da će se mnogi složiti sa mnom, da ima i takvih životnih situacija koje su kadre pokrenuti čovjeka da vlastiti život stavi na kocku. Nisu to opet tako rijetke situacije da bismo ih mogli zanemariti. Recimo: pitanje prkosa, pitanje časti, pitanje prestiža, a ponajviše pitanje ideala. Čovječanstvo poznaje na stotine i tisuće ljudi koji su položili svoje živote iz ideala, bilo da je polaganje bilo momentalno, bilo trajne naravi. Ne treba ovdje smetnuti s uma to da žrtvovanje vlastitog života nije stvar samo određenog *vjerskog* stava ili životnog *svjetonazora*. Može ono biti, kao što znamo i iz najnovije povijesti, posljedica zdušnog pristajanja uz stanovitu *ideologiju*, koja može biti različite boje i različitog profila: feudalna, kapitalistič-

---

¹ Usp. BONHOEFFER, D., *Resistenza e resa. Lettere e appunti dal carcere*, Milano 1969.

² Usp. GEVAERT, J., *Ljudsko iskustvo i kateheza*, KSC, Zagreb 1980.; *La dimensione esperienziale della catechesi* (Collana studi e ricerche di catechetica, 5), LDC, Torino 1984.; ALBERICH, E., *Catechesi e prassi ecclesiale* (Collana studi e ricerche di catechetica, 2) LDC, Torino 1982.

ka, socijalistička, komunistička... Plemić je, recimo, bio spreman žrtvovati vlastiti život da bi spasio svoju plemićku čast; kralj je i pod cijenu života nastojao sačuvati vlast koja mu je „od Boga dana“; kapitalist je čuvao, uz cijenu vlastitog života, svoj posjed jer mu je pripadao „po Božjoj volji“; revolucionar je stavljao svoj život a i život drugih na kocku jer je vjerovao u svoju ideju.³ Mogli bismo tako nabrajati bez konca i kraja. Jedno je, dakle, jasno: postoje vrednote za koje čovjek stavlja određeni oblik života pod upitnik. To nije samo teorija nego živa zbilja.

1.2. Osnovne životne komponente

Na osnovu ovih povijesnih činjenica da se naslutiti da zapravo egzistiraju različita vrednovanja života koja, vjerojatno, imaju uporišta u različitim definicijama života. Za nekoga je život u službi časti, za drugoga u službi vlasti, za trećega u službi vjerskih ideala itd. To su razlozi koji opečaćuju definiciju života. Izgleda da je njega i teško definirati bez njegovih suodnosa. Postoje neke životne komponente koje bismo trebali svi skupa poštivati ako želimo zajednički živjeti. U bitnom ne bismo se smjeli razlikovati do te mjere da život stradava.

Za život je bitno *živjeti*. Ljudski život, bez obzira iz kakvih ideala on bio življen, bez obzira kakvim idejama on bio nadahnjivan, življenju treba omogućiti prostor egzistencije. Ova je životna komponenta preduvjet slijedeće a glasi: treba *poštivati različite oblike* življenja da se zaštite životni stilovi kako jedan drugog ne bi potčinjavali ili uništavali. Treća važna komponenta života jest da svatko ima *pravo birati* svoj svjetonazor, svoju vjeroispovijest, svoj pogled na međuljudski suživot. To su bitne komponente života i ujedno osnovna ljudska prava zbog kojih ne bi smio nitko stradavati.⁴

Zauzimanje ovakvog stava pred životom ne isključuje, dakle, razmišljanje o različitim životnim oblicima niti to da ih ne bismo mogli uspoređivati, međusobno vrednovati, da im ne bismo mogli davati međusobnu prednost. Bazičnu stanicu života, dakle *življenje*, treba spasiti, drugo je moguće modelirati, premišljati, usmjeravati, korigirati itd. Zato ideologije, svjeto-

nazori, vjeroispovijesti imaju pravo nuditi oblike života, ali nitko nije kompetentan staviti u pitanje osnovni oblik života – samo življenje. Ako se ovo usvoji kao neosporno načelo, onda će i život biti življen u svojoj raznolikosti i pluralizmu što će mu davati čar i bogatstvo. Evo, upravo to: raznolikost i pluralizam koje su od Boga date vrednote jesu ono o što se mi vrlo često, zbog svoje uskogrudnosti, spoticemo. Naime, nekako smo uvjereni da bi svi morali gledati kao mi, svi osjećati kao mi, svi zaključivati kao mi, svi se ponašati kao mi.

1.3. Što sve uvjetuje koncepciju života?

Međutim, treba shvatiti da su ljudi različiti, da imaju različite afinitete, da su različite okolnosti u kojima su rođeni, rasli i dozrijevali, da imaju različite pozive koji su im upućeni, različita poslanja koja su im namijenjena... Sve su to faktori koji utječu na koncepciju života.

Čovjek koji je materijalistički usmjeren, teoretski nikako ne može imati poimanje života jednog vjernika premda praktički vjerojatno za njim čezne.⁵ Kod teoretskog (dakle ne svakog praktičnog!) vjernika postoji uvijek komponenta koja transcendirava ovostvarnost, koja računa i s drukčijim oblikom egzistiranja, dok praktični materijalist (a i mnogi neuvjereni kršćani!) zatvaraju svoj život u raspon između rođenja i smrti. Istini za volju, materijalist i kršćanin se tu razlikuju premda u praksi mnogi kršćani se zaustavljaju na materijalističkoj životnoj koncepciji. Za neke kršćane život po začecu još nije kompletni ljudski život; život

³ Usp. ARIES, P., *La Mort inversée. Le changement des attitudes devant la mort dans les sociétés occidentales*, u: *La Maison Dieu*, (1970), br. 101, str. 57–89.; BUCCIARELLI, C., *I giovani di fronte alla morte*, u: *Orientamenti pedagogici*, 20(1974), br. 119, str. 838–875; br. 120, str. 1048–1087 (s bibliografijom).

⁴ Usp. GARAUDY, R., *Riconquista della speranza*, Torino 1972.; *L'alternativa*, Torino 1972.

⁵ Usp. DONDEYNE, A., *Amour de Dieu et amour des hommes*, u: *Revue theologique de Louvain*, 4(1973), br. 1, str. 4–5.; COTTIER, G. M., *Cretiens et marxistes. Dialogue avec R. Garaudy*, Paris 1977.

koji nije oformljen onako kako je to uobičajeno nije dostojan života; život koji je stalno u sjeni križa nije život koji se prihvaća, nego život koji se prezire, otklanja, po koji put, i uništava. Malo je kršćana koji stvarno sa čežnjom očekuju „susret s Gospodinom” i da prihvaćaju radost umiranja. Oni bi taj susret odgađali do beskonačnosti kada bi to bilo u njihovoj moći. Teoretski kršćani su oni koji vjeruju da život započima u trenutku oplodnje, da se nastavlja pod majčinim srcem, da poprima svoj novi oblik rođenjem, da se živi u vremenu i prostoru i da se proteže u vječnost. Međutim, u praksi ima velikih odstupanja. Pitanje „vječnosti” je obično ovdje najkritičnije. Još postoji griznja savjesti ako se prekine nit života u vremenu oformljenja djeteta u utrobi njegove majke. Međutim, pitanje „vječnosti” ili, bolje rečeno, života koji nastavlja svoj tok kroz vječnost, toliko je odsutno da je pomalo alarmantno,⁶ premda to nismo naučili iz povijesti Crkve, premda za to nema nikakve osnove u Bibliji, premda se naša vjera tome izravno suprotstavlja. Gdje smo zakazali? Što smo zaboravili? Što je ono bitno što još nismo usvojili? Kako to da nas je „općenito prihvaćanje” života toliko uljuljalo da više nemamo „svoje” koje, po svemu sudeći, nudi pravu alternativu a i šansu da čovjek stvarno živi svoju integralnost?

2. KRŠĆANSKO POIMANJE ŽIVOTA

Budući da nam je već do sada nekoliko puta iskrsla ideja o mnogolikosti življenja života, sada bismo se iscrpnije pozabavili onom koju kršćani smatraju cjelovitom i kao takvu iscrpnom. Tražit ćemo njeno uporište u Svetom pismu Novog zavjeta.⁷

2.1. Kako evanđelja i neke poslanice poimaju život?

Prije svega, za kršćane je i naravni život *neprocjenjivo blago*: „Ta što da čovjek dadne u zamjenu za život svoj?” (Mk 8,37). Život dakle nije vrijednost s kojom se olako trguje. Nje ga ne smijemo zlostavljati, ne smijemo ga uništavati, ne smijemo ga ugrožavati. Otuda proistječu i neki crkveni stavovi koji se odnose na

orijentacije

samoubojstva, odnosno neprirodni način ugrožavanja ili dokončavanja života.

Kolikou vrijednost ima zdravi život, vidi se i iz Kristovih postupaka. On se vrlo često služi svojom moću da *bolesne* ili one koji su *ugroženi smrću* povрати u život: Nastojnik sinagoge ga „usrdno moljaše: Kćerkica mi je na umoru! Dodi, stavi ruke na nju da ozdravi i ostane u životu!” (Mk 5,23). Ne bi se ova molba iz usta nastojnikovih nikada izvila da nije bila potkrijepljena viješću da se Isus iz Nazareta bori protiv bolesti, da ima snagu suzbiti smrt, da je sprema ljudima vratiti zdravlje ako ga zamole i ako vjeruju da to on može učiniti. Gospodin prihvaća ovo poimanje života, dapače, on ga promiče na jedan takav način da daje naslutiti kako je on zapravo gospodar toga života. I nisu rijetki slučajevi u evanđelju gdje se Gospodin očituje kao onaj koji *umrle* povraća u zemaljski život: „Talitha, kum!” – što znači: „Djevojčice, ja ti govorim, ustani!” I djevojčica odmah usta i poče hodati.” (Mk 5,41–42); „Mladiću, kažem ti, ustani!” I mrtvac se podiže i progovori.” (Lk 7,14–15); „Lazare, hajde van!” I mrtvac izide.” (Iv 11,32–44).

Vlastito kršćansko iskustvo a i navodi Svetoga pisma kažu nam da se život živi i u *vremen-skim kategorijama*: „... te mu ... služimo ... u sve dane svoje” (Lk 1,75); „Ili zar ne znate, braćo ... da zakon vlada nad čovjekom samo za vrijeme njegova života.” (Rim 7,1). On je kao takav *ograničen i prolazan*: „Ta što je vaš život? Dašak ste što se načas pojavi i zatim nestane!” (Jak 4,14).

Pravi život, prema kršćanskom shvaćanju, a ono se bazira na Svetom pismu, *visi o riječi Božjoj*: „Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta.” (Mt 4,4). Zato će život koji se živi izvan Boga biti smatran *mrtvim*: „No, trebalo se veseliti i rado-

⁶ Usp. BAJZEK J., *Vrednote današnjih mladih*, u: *Obnovljeni život* 6(1985), str. 492–510. Prema Bajzekovu istraživanju, mladi koji više ne pohađaju vjeronauk, tek 12,3% prihvaća religiozne ideale.

⁷ U ovom poglavlju služio sam se isključivo informacijama iz biblijskog leksikona: *Theologisches Begriffslexicon zum Neuen Testament*, vol. II, Brechhaus, Wuppertal 1972, str. 837–847.

vati, jer ovaj brat tvoj bijaše mrtav i oživje, iz-
gubljen i nađe se!” (Lk 15,32).

Ono što je važno za *održavanje ljudskog života*, evanđelje ne smatra bespotrebним ili suvišnim. Svakako ne treba na to usredotočiti prvenstveno svoju misao i svoju nadu: „Nemojte, dakle, zabrinuto govoriti: 'Što ćemo jesti?' ili 'Što ćemo piti?' ili 'U što ćemo se obučiti?' ... Zna Otac vaš nebeski da vam je sve to potrebno.” (Mt 6,31–32); „Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao, život mu nije u onome što posjeduje” (Lk 12,15). Novi vid kršćanskog poimanja života jest taj da je *Bog neosporni izvor života*: Gospodine „ne poslužuju ljudske ruke, kao da bi što trebao, on koji svima daje život, dah i – sve” (Dj 17,25). On je *gospodar života*: „Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe!” (Lk 12,20); „Ovo je onaj koga Bog postavi za Suca živih i mrtvih!” (Dj 10,42); „Htjedne li Gospodin, živjet ćemo...” (Jak 4,15).

Cjelokupni životni raspon kršćani dijele u dvije osnovne faze: onaj *sadašnji* kojega trenutačno živimo u svom njegovu bogatstvu i sa svim njegovim poteškoćama i onaj *budući* kojeg se nadamo. Dakle, nasuprot sadašnjem stoji budući život: „Uistinu, tjelesno vježbanje malo čemu koristi, a pobožnost je svemu korisna, jer joj je obećan život – sadašnji i budući” (1 Tim 4,8). Budući život, pak, karakterizira *neprolaznost*, što nije svojstvo sadašnjega: „I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni” (Mt 25,46). Načelo, pak, na kojem počiva život vječni ne osniva se na besmrtnosti duše – ovo grčko poimanje posve je tuđe Novom zavjetu, nego na *pozivanju mrtvih na život*: „A glede mrtvih, da ustaju, niste li čitali u knjizi Mojsijevoj, ono o grmu, kako mu reče Bog: Ja sam Bog Abrahamov i Bog Izakov i Bog Jakovljev? Nije on Bog mrtvih, nego živih” (Mk 12,26–27); „Uistinu, kao što Otac uskrisuje mrtve i oživljuje, tako i Sin oživljava koje hoće” (Iv 5,21).

Budući život Biblija karakterizira kao *zaseban*: „Bolje ti je sakatu ući u život, nego s obadvije ruke otići u pakao... Bolje ti je jedno-oku ući u kraljevstvo Božje, nego s oba oka biti bačen u pakao...” (Mk 9,43–45). Ne znači to, pak, da bi zbog toga trebalo obezvrijediti zemaljski život, kao što je to bio slučaj u kasnom

grčkom vremenu. Naprotiv, u sadašnjem životu se čovjek zapravo *opredjeljuje* za budući ukoliko je korektan prema braći svojoj, ukoliko je njegov život u skladu s voljom Božjom: „Učitelju dobri, što mi je činiti da baštinim život vječni?... Ne ubij! Ne čini preljuba! Ne ukradi! Ne svjedoči lažno! Ne otmi! Poštuj oca svoga i majku!” (Mk 10,17.19). Najznakovitije mjesto kroz koje se predstavlja *uski odnos između sadašnjeg i budućeg života* nalazi se u biblijskom izvještaju o posljednjem sudu (Mt 25,31), neposlušni će biti kažnjeni, dok će pravednici biti uvedeni u vječni život: „I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni” (Mt 25,46).

2.2. Pavlovo poimanje života

Za Pavlovo poimanje života karakteristično je to što ga on prvenstveno gleda kroz *Kristovo uskrsnuće od mrtvih*: „Kao posljednji neprijatelj bit će obeskrijepljena smrt, jer sve podloži nogama njegovim” (1 Kor 15,26). Njegovo uskrsnuće posjeduje *moć božanskog života* što nadvladava smrt: „Ta Krist zato umrije i oživje da bude gospodar i mrtvima i živima” (Rim 14,9). Time je Krist za Pavla pojam onoga koji je nadvladao smrt i koji je u stanju mrtve pozvati na život: „I raspet, bi, istina, po slabosti, ali živi po sili Božjoj. I mi smo, istina, slabi njemu, ali ćemo po sili Božjoj živjeti s njime za vas” (2 Kor 13,4). Živjeti za Pavla znači živjeti Kristovim životom, dakle živjeti s onu stranu smrti.

Krist je svojim uskrsnućem postao za nas *drugim Adamom*, početnikom novog oblika bivovanja za čovjeka: „Zbog toga, kao što po jednom čovjeku uđe u svijet grijeh, i po grijehu smrt, i time što svi sagriješiše na sve ljude prijeđe smrt... Jer, ako su grijehom jednoga mnogi umrli, mnogo se obilatije na sve razlila milost Božja, milost darovana u jednom čovjeku, Isusu Kristu” (Rim 5,12–15). I zato život kršćana nije njihov život, nego *život u Kristu*. Jednostavno Krist živi u njima: „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist. A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene” (Gal 2,20); oni *žive život Kristov*: „...uvijek umiranje Kri-

stovo u tijelu prenosimo, da se i život Isusov u tijelu našem očituje” (2 Kor 4,10); Kristovim životom *opravdava* se njihov život: „Dakle, grijeh jednoga – svim ljudima na osudu, tako i pravednost Jednoga – svim ljudima na opravdanje, na život!” (Rim 5,18); po Kristovu životu oni će biti *spašeni*: „Doista, ako se s Bogom pomirismo po smrti Sina njegova, dok još bija-smo neprijatelji, mnogo ćemo se više, pomireni, spasiti životom njegovim” (Rim 5,10).

Kršćanski život živi se snagom *Riječi života*: „...u kojem svijetlite kao svjetlila u svijetu, držeći riječ života meni na ponos za Dan Kristov...” (Fil 2,16) i *stvaralačkom snagom Duha* koji sve oživljava: „Ta zakon Duha života u Kristu Isusu oslobodi me zakona grijeha i smrti... težnja je tijela smrt, a težnja Duha život i mir... I ako je Krist u vama, tijelo je doduše mrtvo zbog grijeha, ali Duh je život zbog pravednosti...” (Rim 8,2.6.10).

Vjernički život nije bijeg iz *svakidašnjice* u indiferentnost i askezu. Naprotiv, prema Pavlovu shvaćanju, on je na službu i smatra se odgovornim za kojekakve životne situacije. To je život koji se ne živi samo *za sebe*: „Jer, nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire” (Rim 14,7), nego *za Boga*: „Što umrije, umrije grijehu jednom zauvijek; a što živi, živi Bogu” (Rim 6,10), odnosno *za Krista*: „Doista, ako živimo, Gospodinu živimo, i ako umiremo, Gospodinu umiremo. Živimo li, dakle, ili umiremo – Gospodinovi smo” (Rim 14,8). Ovakav način življenja života nužno nuka na *djelovanje i preobrazbu*: „Ako živimo po Duhu, po Duhu se i ravnajmo!” (Gal 5,25) što se pak odražava u *sljedenju Krista i prihvaćanju križa*: „... uvijek umiranje Isusovo u tijelu pronosimo, da se i život Isusov u tijelu našem očituje” (2 Kor 4,10). Ne živjeti za sebe, znači u isto vrijeme biti iz ljubavi tu za druge: „Nikome ništa ne dugujte, osim da jedni druge ljubite... Ljubav bližnjemu zla ne čini” (Rim 13,8.10).

Još jedna vrlo važna karakteristika kršćanskog života prema Pavlu jest ta što se on odvija u dijalektici između „*Već*” i „*Još ne*”. Taj život je već tu, ali još nije doživio svoju puninu: „Ta umrijeste, i život je vaš skriven s Kristom u Bogu! Kad se pojavi Krist, život vaš, tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi” (Kol 3,3–4).

Zato je Kristovo *uskrснуće zalog* našeg uskrснуća, gdje će se slaviti život i neće biti bojazni od nespokoja: „Smatram, uistinu: sve patnje sadašnjeg vremena nisu ništa prema budućoj slavi koja se ima očitovati u nama” (Rim 8.18).

Novi život se ne iscrpljuje u povijesnom vremenu. On ima za zadaću nadvladati posljednjeg neprijatelja - smrt i tako ući u vječni život: „Kao posljednji neprijatelj bit će obeskrjipljena smrt...” (1 Kor 15,26). Za razliku od kasnožidovskog poimanja vječnog života, Pavao ga predstavlja na slikovit način: to će biti i tjelesni život: „Ali reći će netko: Kako uskršavaju mrtvi? I s kakvim li će tijelom doći?... Bog mu daje tijelo kakvo hoće...” (1 Kor 15, 38); to će biti *gledanje* licem u lice: „Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada – licem u lice!” (1 Kor 13,12); njega će karakterizirati *pravednost, mir, radost*: „Ta kraljevstvo Božje nije jelo ili piće, nego pravednost, mir i radost u Duhu Svetomu” (Rim 14.17), *slava*, odnosno proslavljenje: „Sam Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; ako pak djeca, onda i baštinici, baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kada doista s njime zajedno trpimo, da se zajedno s njime i proslavimo” (Rim 8,16–17), ali nadasve, život je vječni biti *kod* Krista, biti s Kristom: „... a zatim ćemo mi živi, preostali, zajedno s njima biti preneseni na oblacima u susret Gospodinu, u zrak. I tako ćemo uvijek biti s Gospodinom” (1 Sol 4.17).

2.3. Ivanovo poimanje života

Sveti Ivan Evanđelista nešto drukčije poima život nego sv. Pavao. On *preegzistentnog* Krista smatra vječnim životom koji se nalazi kod Boga ali za ljude: „... u njoj (Riječi!) bijaše život, i život bijaše ljudima svjetlo” (Iv 1,4). Drugim riječima Ivan poimlje Krista kao božansku snagu koja stvara život bilo starog, bilo novog stvorenja. Tijelom postali Bog ne nosi samo *svojom riječju* vječni život: „... Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga! (Iv 6,68), naprotiv, on je sam život: „On je Bog istiniti i život vječni” (1 Iv 5,20) Preegzistentni Sin Božji poslan je u svijet da bi ljudima, svojom riječju i cijelom svojom oso-

bom ponudio vječni život: „...jer kruh je Božji onaj koji silazi s neba i daje život svijetu” (Iv 6,33).

Taj pak život iz Boga i od Boga prihvaća se u *vjeri*. Tko vjeruje u Sina, taj *ima život*: „Tko ima Sina, ima život; tko nema Sina Božjega, nema života” (1 Iv 5,12), dapače *vječni život*: „Da, to je volja Oca mojega, da tko god vidi Sina i vjeruje u njega, ima život vječni...” (Iv 6,40); on je već *iz smrti prešao u život*: „...tko sluša moju riječ i vjeruje onome koji me posla, ima život vječni, i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život” (Iv 5,24). Vječni život što se vjerniku daruje izražava se *kroz ljubav*: „Kao što je Otac ljubio mene, tako sam i ja ljubio vas. Ostanite u mojoj ljubavi. Budite li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi... Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas. Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje... Ovo vam zapovijedam: da ljubite jedni druge!” (Iv 15,9–13.17). Nadalje se taj život izražava *radošću*: „Vi ćete se žalostiti, ali žalost će se vaša okrenuti u radost...” (Iv 16,20).

Prema Ivanu, *bratska ljubav* jest kriterij prave ljubavi: „Mi znamo da smo iz smrti prešli u život, jer ljubimo braću; tko ne ljubi ostaje u smrti” (1 Iv 3,14).

Pokušajmo sada sažeti ono što kršćanstvo kaže o životu. Prije svega život je za kršćanstvo neprocjenjivo blago. Tako se prema njemu odnosi i Gospodin kad se sagiba nad ljudskom bijedom da je iscijeli. On živi u vremenskim kategorijama i kao takav je ograničen i prolazan te ovisi o kojekakvim stvarima (hrana, piće, odjeća...) ali i o riječi Božjoj. Međutim, život nije zatvoren u vrijeme i u prostor. On ekskalira prema vječnosti i tu mu je bitna karakteristika neprolaznost. Ono što životu garantira vječnost nije neumrlost duše (grčka koncepcija), nego Božja snaga koja se očituje u uskrsnuću. Pod jednim određenim vidom zaseban, ukoliko je oblik njegova bivovanja bitno drukčiji od obostranog, premda Biblija na mnogo mjesta da naslutiti i uski suodnos između sadašnjeg i budućeg živoga. Oni se koji put odnose kao uzrok i posljedica: gladnog nahraniti, žednog napojiti, golog obući, zatvorenog pohoditi znači biti

pribrojen spašenima.

Ono što kršćanski oblik življenja života čini drukčijim od ostalih jest prožimanje i nadahnjivanje života Kristovim proslavljenim životom kojega je nemoguće živjeti u potpunosti dok živimo u tijelu. Zato je on zbilja koja već jest, ali još uvijek čeka na svoje upotpunjenje. To će biti punina života tek onda kad naš život postane „gledanje licem u lice”.

Nakon što smo pokušali sagledati neke bitne komponente života općenito i njegove kršćanske karakteristike, sada bismo se izravnije posvetili samom katehetskom vidu čuvanja, vrednovanja i promicanja života.

Jedna od definicija kateheze jest i to da je ona služba riječi koju Crkva njeguje s nakanom da bi, bilo pojedinac, bilo cjelovita zajednica produbljivali svoju vjeru i dozrijevali u njoj.⁸ Kakve onda veze ima život, kako ga pojmismo s katehezom? Ima li katehetika kao znanost, a kateheza kao njena izravna primjena, ovdje što kazati?

Kateheza ne bi bila to što jest kad ne bi stalno imala pred očima dvije vrednote: s jedne strane Boga a s druge čovjeka.⁹ I jednu i drugu vrednotu shvaća ozbiljno jer su one nužno usmjerene jedna na drugu. Zato svi suvremeni katehetski dokumenti naglašavaju osnovni kriterij ispravne i zdrave kateheze a sastoji se u tome da se u isto vrijeme bude vjeran i Bogu i čovjeku. Može li se u katehezi biti, recimo vjeran čovjeku, a da se ne bi na zauzet način razmišljalo o onomu po čemu je čovjek, naime cjeloviti kompleks vrednota koji je sažet pod jedan naslov, a dan mu je naziv: život?

3. ŽIVOT PREDMET KATEHEZE

Svojestveno je katehezi, premda se to ne smije uzeti kao isključivi kriterij, da se u svom prosljeđu služi induktivnom metodom¹⁰, koja se po mnogo čemu može poistovjetiti s tzv. antro-

⁸ Usp. ALBERICH E., *nav. dj.*, str. 46.

⁹ Usp. *Opći katehetski direktorij*, br. 34; *Radosno naviještanje evandjelja u vjeri*, treće poglavlje.

¹⁰ Usp. *Opći katehetski direktorij*, br. 65, *Catechesi tradendae*, br. 2; *Radosno naviještanje evandjelja*, 44,50.

pološkim pristupom pojedinim vjerskim vrednotama.¹¹ Radi se o tome da treba poštivati najshodniji način približavanja naslovniku, na njemu svojstven način, pojedinih sadržaja. Ovdje bismo se zadržali samo na jednom koji nije opet tako jednostavno obuhvatljiv, na zbiljskom životu.

Nakon što smo čuli što kršćanstvo, koje svoj stav prema životu temelji na Bibliji, smatra životom, sada bismo tom istom životu pristupili s čisto doživljajne, odnosno, ako se smije tako reći, antropološke strane. Treba imati na umu da niti „antropološko” nije do te mjere jedinstveno da u njemu ne bi bilo znatnih oscilacija. Ono za jednog ateistu nije isto što i za jednog kršćanina. Pa ipak nije to razlog da se ne govori u katehezi o antropološkom pristupu.

3.1. Život raspon između rođenja i smrti ili nešto više?

Nije rijetka pojava da današnji čovjek smatra životom vremenski raspon između rođenja i smrti. Život je nešto što počima vrijediti tek kada je čovjek ugledao svjetlo dana i prestaje kad, umoran od tog istog svjetla, sklapa oči i predaje se smrti.¹² To poimanje nije samo stvar ljudi koji se izjašnjavaju ateistima. Ono u podsvijesti živi i u kršćanima. Kada ova tvrdnja ne bi bila zbilja, onda među kršćanima ne bi bilo govora ni o abortusu niti o strahu pred smrću. No, budući da je i jedno i drugo problem s kojim se rve i čovjek kršćanin, onda taj problem mora tretirati i kateheza. Budući da je život određen oblik bivanja, egzistiranja, on ima svoj početak – datum rođenja i svoj svršetak – dan smrti. Ukoliko pak u čovjeku postoje neke vrednote koje su sigurno rođene prije nego što je čovjek ugledao danje svjetlo koje će ostati i onda kad jednom zauvijek za ovakav način života sklopi oči, pita se gdje smjestiti te vrednote. Treba li s njima ozbiljno računati? Je li čovjek potpun bez njih? Čini li mu se nepravda ako ga prihvaćamo samo u tom vremenskom rasponu?

Zamislimo pomalo apsurdnu situaciju! Kad bi bilo moguće uspostaviti jedan razgovor s djetetom koje se još nalazi pod majčinim srcem pa mu, recimo, postavili slijedeće pitanje: „Znaš

li ti, prijatelju, što je to žuborenje potoka, što je to cvijet na livadi, plavetnilo neba, pijev ptica, miris cvijeća, božićno drvece...?” Vjerojatno bismo na svako od ovdje postavljenih pitanja dobili negativni odgovor. Da li samim tim znači da ne postoje potok, cvijet, plavetnilo neba, ptice, miris cvijeća, božićno drvece...? Ili, možda, treba da se pitamo da li je to uopće čovjek kad ne zna da tako nešto postoji, a trebao bi kao čovjek to znati. Niti jedno, niti drugo! Taj stvor jednostavno nema iskustvo nečega što izravno ne pripada njegovu svijetu. Zbog toga on nije manje čovjek, niti se zbog toga treba postavljati pitanje opstojnosti dotičnih vrednota.

3.2. Protegnut u vječnost

Ako bismo istim prosljeđem nastavili pa da sadašnjeg čovjeka, čovjeka iz ovog konkretnog svijeta upitamo da li on zna što to znači „gledati Boga licem u lice”, da li zna što to znači biti vječno sretan i nikad osjetiti straha da bi tu sreću i tu radost mogao izgubiti, sigurno bismo dobili niječan odgovor. Imajući u vidu životno iskustvo koje ne dopušta čovjeku gledati Gospodina „licem u lice” i imajući u vidu da je svaka ljudska radost prolazna, može li se bez oklijevanja ustvrditi da te vrednote ne postoje i da su obična izmišljotina, da su one bijeg ili neuspjela sublimacija. Mislim da bi se ušlo u isti rizik kao u prvom slučaju. Čovjek i poslije svoje smrti živi kao što to čini i prije svoga rođenja. Zato se stvarno pravi čovjeku velika nepravda kad se pod svaku cijenu želi omeđiti ljudski život između rođenja i smrti. Tome se protivi naša narav jer u sebi nosi nešto što kaže da je ljudski život vrednota koja ima svoj početak ali

¹¹ Usp. GEVAERT J., *Antropologia e catechesi* (Quaderni di pedagogia catechistica, B1), LDC, Torino 1971.; BOURNIQUE, J., *Kéerygme et anthropologie*, u: *Catéchèse*, 8(1968), br. 31, str. 187–198.; LEDU, J., *Catéchèse et anthropologie*, u: *Catéchèse*, 5(1965), br. 24, str. 289–312; POLARET, A., *Anthropologie et vie de foi dans la catéchèse*, u: *Catéchèse*, 7(1967), br. 27, str. 149–164.

¹² Usp. MACHOVEC, M., *Vom Sinn des menschlichen Lebens*, Freiburg 1971.; PAVIČEVIĆ, V., *Über den Sinn des Lebens und die Bedeutung des Menschen*, u: *Praxis*, Zagreb 1969., str. 435–450.; MARCUSE, H., *L'uomo a una dimensione*, Torino 1970.

ne i svoj kraj. Nitko se ne miri s tim da će jednom zauvijek nestati, ali može prihvatiti da život može zadobivati različite oblike. Budući da sam postojao i onda kad je moj prostor bio drukčiji nego sada, postojat ću i onda kad moj životni prostor neće biti uvjetovan mojim fizičkim zdravljem, raspoloženošću, vremenom, materijalnim stanjem, rodbinskim odnosima, i ne znam kojim još drugim okolnostima. Što mi daje tu garanciju? Prije svega moja narav koja je tako satkana da ne želi biti uništena; koja u sebi nosi vapaj za potpunom i neugroženom srećom, koja se buni protiv smrti, koja ne prihvaća načelo apsolutne prolaznosti.¹³ Pa ako to sve u meni postoji, ako to ja nisam izmislio, apsurdno je da je nešto stvoreno da da mu nije dan cilj ili mogućnost postizanja toga cilja; apsurdno je da osjećam glad a da tu glad nikad i niti pod kojim uvjetom ne mogu utažiti; apsurdno je da čovjek u sebi osjeća sklonost prema čovjeku a da nikad u životu ne naiđe na čovjeka komu može reći: prijatelju!; apsurdno je da u čovjeku postoji žeđ za znanjem a da nikad ne zadovolji svoju znanstvenu radoznalost. Zašto isto tako ne bi bilo apsurdno da čovjek osjeća želju da stalno živi a da ne može ući u posjed toga življenja; zašto bi bilo apsurdno da čovjek ne bi mogao jednom zauvijek postići svoj mir za kojim s tolikom žudnjom čezne; zašto moja želja za prijateljstvom, onim iskonskim, ne patvo-renim, ne bi bila jednom zadovoljena? Zašto? Ako je istina da našim željama nema rješenja, onda smo mi najnesretnija bića što su ikad postojala; nesretniji smo od bilo koje životinje, jer ona barem ne osjeća tih potreba. Bili bismo dakle neki izmaknuti apsurdi koji ne bi znali otkud dolaze, zbog čega su tu i kamo idu. Pa ipak, nije to čovjek. On zna otkud dolazi, on zna zbog čega je tu (ako ništa drugo, a ono barem zbog sebe!), zašto onda ne bi znao i kamo je usmjeren, zašto barem ne bi mogao slutiti gdje će biti ostvarene njegove čežnje. Zašto bi žeđ za životom bila otuđenje, alijenacija, „opijum“? Zašto, ako ja to nosim u sebi, ako je to u skladu s mojom naravi, ako je ona koja neprestano postavlja ova pitanja? Tko je zapravo otuđitelj čovjeka? Onaj koji prihvaća čovjeka u njegovoj cjelosti sa svim njegovim pitanjima, ili onaj koji jedan dobar dio čovjeka

prezire, zabacuje, o njemu šuti? koji svako razmišljanje pod tim vidom smatra bijegom, lažnom rekompencijom, nazadnošću i ne znam kako bi se sve okvalificirale etikete koje zataškavaju čovjekov vapaj za cjelovitošću?

3.3. Mjesto razuma u ovom procesu?

Dakle, čisti ljudski razum kaže nam da naše razmišljanje nije nelogično, ono se ne nalazi izvan granica „normalnog“, ali isto tako, ako se već oslanjamo samo na razum, ne možemo dobiti odgovora na gore postavljena pitanja. Jednostavno ne zbog toga, jer se razumu pripisuju tek mogućnosti koje su nekako u krugu razumske mjerljivosti.¹⁴ No, budući da u našoj naravi postoje „slutnje“ koje iskaču izvan tih granica (zato nam ne daju mira), pitamo se, kako i na koji način treba njima dati za pravo i da li im uopće treba davati kakvu vrijednost.

Neki te stvari rješavaju tako da o tome ne razmišljaju, neki tako što se do maksimuma zapošljavaju „konkretnim“ stvarima pa im ne ostaje vremena za takve slutnje, neki pak tako da kategorički negiraju ozbiljnost takvih „slutnja“. Kršćanin treba svakoj stvari pristupiti ozbiljno. Pronalaziti za nju odgovarajuća mjerila i smještati je na razinu koja joj pripada.

Život kao vrednota, sigurno posjeduje komponente koje nadilaze konkretni oblik bivovanja. On se ne iscrpljuje u pojedinom obliku, nego vapije za beskonačnošću. Kad bi bilo moguće da se život apsolutno dorekne u jednoj fazi, onda bi prethodna ili slijedeća faza bila suvišna. Bilo bi, recimo, apsurdno da se čovjek rađa, ili bi bilo suvišno da ljudi različito žive. Život nije nešto što se da opet tako lako uhvatiti, baš zato što je život bogatstvo, širina, šarolikost koja ne poznaje granice. Niti jedan ob-

---

13 Usp. GEVAERT, J., *L'ateismo di fronte al problema della morte e dell'immortalità*, u: *L'ateismo contemporaneo* o, vol. III, Torino 1969., str. 525–533.

14 Usp. ROLFES H., *Der Sinn des Lebens im marxistischen Denken. Eine kritische Darstellung*, Düsseldorf 1971.; ISTI, *Sinnerfüllung durch Kommunismus*, u: *Zeitschrift für katholische Theologie*, 94(1972), str. 406–417.; STEINER H.F., *Marxisten-Leninisten über den Sinn des Lebens*, Essen 1970.

lik života nije identičan s drugim, nema kopiranja, nema ponavljanja. Svaki je život izvoran i kao takav on je jedinstven.

Ako je ta tvrdnja stvarno održiva, a ne vidi se ozbiljan razlog prigovoru, onda je već to dokaz da naš život upućuje na Život kome se ne može ništa niti oduzeti niti dodati. Kao takav on je punina, neiscrpan je i zbog toga mu je potrebna vječnost da se živi. Ako je neiscrpan, onda vrijeme kao kategorija gubi svoje značenje. Zar to već ne aludira na naše poimanje vječnosti, na naše poimanje blaženog gledanja, na naše poimanje pokoja? Razum nas upućuje na ono što znamo po vjeri. Zato vjera i razum nisu alternative, odnosno vrednote koje se međusobno isključuju, nego su bogatstva koja se dopunjuju i daju garanciju integralnosti i nezabludivosti.

3.4. Cjelovitost života

Zato, meni se barem tako čini, nema razgovora o životu u njegovoj cjelovitosti a da se nužno ne uključuje i transcendencija.¹⁵ Nema ozbiljnog razgovora o životu ako ga se želi zatvoriti samo u ovozemne kategorije. Budući pak da je nosilac života čovjek, svaka definicija života nužno se odražava na vrednovanje čovjeka. Zato će za nekoga čovjek biti biće koje se proteže u vječnost, dok će za drugoga biti biće koje treba svu svoju nadu, sve svoje nastojanje, sve svoje snage uložiti „ovdje”, a kad umre, onda je sve umrlo. Nije li to poimanje agresija na ljudsku narav koja posve drukčije misli, osjeća, doživljava, isčekuje i nada se? Ne znači li to otuđenje koje vapije za osudom. Upravo zbog toga, jer postoje teorije koje tako gledaju na ljudski život i na čovjeka, postoje i ljudske bolesti koje su plod takvog nehumanog poimanja čovjeka. Koliki postotak naših mladih ljudi luta kojima se život ogadio zbog razočaranja u sreći što je nudi život omeđen rađanjem i smrću? Koliki su ostali bez cilja, bez ideala, bez poleta, bez nade, bez poduzetnosti, jednostavno zato jer su oni proživjeli život onakav kakav im se nudio! Koliki oduzimaju sebi živote jednostavno zbog toga jer im on nema više što ponuditi! I to je svijet u kojem se kreće kršćanin, u kojem djeluje kršćanski kateheta, u kojem živi kršćanski katehizant.

Što učiniti da taj život postane cjelovit, osmišljen, prožet nadom i zauzetošću? Prije svega, to je moje mišljenje, moje uvjerenje, i moj osobni stav, život nije cjelovit ako se ne prihvate sva tri do sada spomenuta vremenska raspona življenja: prije rođenja, poslije rođenja i poslije smrti. Sva tri imaju i svojih radosti i svojih problema. Zbog problema svakako ne bi trebalo prezreti oblik, da se ne bi dogodilo da „s prljavom vodom izbacimo i dijete van”.

3.5. Traganje za smislom života

Možda nikada toliko kao danas nisu ljudi tragali za smislom života.¹⁶ Nije li i to znak da se narav ne da varati ni zataškavati? Ona traži ono što joj je svojstveno. Ako joj ideologija sugerira da je sve tu i da se nema čemu drugom nadati, onda slabog čovjeka obuzme malodušje, klonulost, resignacija. Međutim, nije rijedak slučaj da se pojave i oni koji se usprotive „ideologiji”, koji svoju ideološku člansku knjižicu gurnu na stranu te se dadnu u potragu puta koji će biti u skladu s njihovim nutarnjim vapajem. Kod njih je samo jedno jasno: da ono što su živjeli do sada nije dobro, da ih nije usrećilo, i oni traže nešto solidnije, uvjerljivije i prokušnije. Budući da svako traženje nosi sa sobom i rizik zastranjivanja, ne treba prezirati one koji su u svome traženju otišli „u druge vode”. Primjera radi, mnoštvo mladih iz zapadne Evrope traže smisao svog života u istočnjačkim religijama. Pozitivno je to što oni traže, ali nije pozitivno što to ne mogu naći na vlastitom ognjištu. Bilo bi preuzetno zbog toga osuditi njih.

¹⁵ Usp. BAUDLER, G., *Die Sinnfrage und ihre christliche Bedeutung*, u: BAUDLER, G., (izd.) *Schulischer Religionsunterricht und kirchliche Katechese. Soll man unterscheiden?*, Düsseldorf 1973.; str. 175–183.; BREITENSTEIN, P., *Der Sinn des Lebens. Ein Religionsphilosophischer Versuch davon verständlich zu reden*, u: *Theologisch-praktische Quartalschrift*, 120(1972), str. 105–111.; STACHEL, G., *Religiöse Erziehung als offene Frate*, u: *Handbuch der Religionspädagogik*, vol. I, Gütersloh 1973, str. 23–28.

¹⁶ Usp. FRANKL, V., *Alla ricerca di un significato della vita*, Milano 1974.; FIZZOTTI, E., *Frankl: lo psicologo del senso della vita*, u: *Anime e corpi*, 10(1972), br. 39., str. 43–61.; PETRILOWITSC, N. (izd.) *Die Sinnfrage in der Psychotherapie*, Darmstadt 1972.

Da im se bliže i uvjerljivije ponudila vrednota, sigurno je ne bi išli tražiti drugdje. Želja mladih za lutalaštvom i avanturizmom sigurno se ne može uzeti kao razlog otpada od vjere očeva. Da je vjera bila živa i krepka, potreba za novim vidicima i spoznajama ne bi sigurno bila prelomnica u vjerskom životu.

Otuda potreba da naša kateheza, a nadasve naš kateheta, ne bi smio biti čovjek površna života, površnih informacija, plitkog uvjerenja, strašljiv pred svim što se zbiva oko njega, čovjek koji je svoje kršćanstvo svezao za štute oblike i misli kad se oni uklone, past će i kršćanstvo.

3.6. Korektan pristup životu

Običan čovjek, čovjek s ulice pomalo je usvojio krilaticu da je on plod želje njegova oca i njegove majke. A kako protumačiti onu situaciju gdje bi i otac i majka htjeli roditi novi život a to ne mogu? Nije dostatno upozoriti na kojekakve genetske smetnje. Geni su datost, ili bolje rečeno dar koji je čovjeku stavljen na raspolaganje da sudjeluje u stvarateljskom planu Božjem. Zato čovjek nije stvoritelj, on je stvaralac jer se služi za postizanje cilja nečim što on nije ni izmislio, niti mu stoji na početku.

Kaže pjesma: „Jednom se živi, jednom se mrije”. Ako je to već tako, a stvarno jest tako, onda bi taj život trebalo tako živjeti da se čovjek ni na trenutak ne kaje za življeno. Istina, ne smijemo od sebe, a još manje od drugih zahtijevati da naše življenje bude bezprijekorno do te granice da se u njemu ne bi ništa našlo što bi se kosilo s našim osnovnim opredjeljenjem. To jednostavno nije moguće. Ne toliko zbog naše zle volje, nego jednostavno zbog naše naravi koja će uz sva nastojanja, odluke i disciplinu koji put iskočiti izvan zadanih granica. Slabost nije nikad bila razlogom zdvajanja u kršćanstvu. Ona je jednostavno ukalkulirana u naš kršćanski rast i nastojanje oko usvajanja dobra i upriličenja našem Gospodinu. Poznata je ona Augustinova: „O, sretna li grijeha!” Nije Augustin bez razložno pristupio Gospodinu upravo s ove strane. Osjetio je naime da grijeh nije tako nešto sporedno, usputno i prividno u našem životu. On je stvarnost koja iz koraka u korak prati

čovjeka: „I pravednik poklekne dnevno sedam puta!” Ako se ovo „sedam” uzme kao znak za „mnogo”, onda je očito da je „ljudski grijehiti”. To se ne odnosi samo na moralno područje ljudskog bivovanja. Grešnost je nešto što prati svaki oblik našeg djelovanja pa tako i naše nastojanje oko življenja što kvalitetnijeg života. I na području životnih opredjeljenja postoje „sjene” koje se mogu pripisati toj strani ljudskog načina življenja. Biblija je očiti svjedok da to Gospodina ne zabrinjava posebno. Njega više muče: „objeljeni grobovi”, „zmijska legla”, „preljubnički naraštaj”, „licemjeri”, jer znaju kako bi trebalo živjeti i to naučavaju, ali se u osobnom životu toga ne pridržavaju (usp. Mt 23,1–36). Ne bi nikako valjalo ni za nas ni za naše katehizante kad bi se ovaj Gospodnji „Jao” umjesto na farizeje i pismoznance odnosio na katehete i katehistice. Teoretski nismo isključeni, a praktički ne daj Bože, da pripadamo.

3.7. Životni oslonci

Da to stvarno ne bude, potrebno je da kateheta osloni svoj život na nešto solidno i pouzdano. Pitamo se što to može biti? U svijetu u kojem živimo, nisu rijetki oni koji nude „proizvode” te naravi. Jedni gledaju solidnost životnog oslonca u novcu, drugi u slavi, treći u moći, četvrti u društvenom položaju itd. Grijehili bismo kada bismo rekli da ove stvari nisu vrednote. One su dobre, lijepe i potrebne. Pa ipak, po mom sudu, one, svaka za sebe, ili sve zajedno, ne mogu biti nosilac ljudskog života. Jednostavno zbog toga što, kao što rekosmo na početku, ljudski život se ne odvija samo u rasponu od rođenja do smrti, a izgleda gore spomenute vrednote imaju svoju poruku omeđenu u tom vremenskom razdoblju. Ne može se reći da one nemaju svog odraza i za oblik života koji nastupa po smrti. Sigurno da i ovdje vrijedi ona Gospodinova: „Napravite sebi prijatelje od nepoštena bogatstva da vas, kad ono umine, prime u vječne šatore” (Lk 16,9).

Iskustvo nam govori da oni koji su isključivo oslonili svoje živote na gore spomenute vrednote nisu najsretnije prošli kroz život. Neki su, uz obilje kojim su raspolagali, ipak odlučili na

kruti način pobjeći iz života. Pita se čovjek zbog čega takav postupak? Zbog čega te drastične odluke koje su usmjerene protiv života? Kako to da se ljudi ne osvijeste i da ne idu više za onim što ne usrećuje? Jedno je istina. Život se ne iscrpljuje u materijalnom bogatstvu, on ne doživljava svoj vrhunac u svjetovnoj slavi, on se ne potvrđuje definitivno u moći, njega ne ispunjava društveni položaj. On je nešto više i zato traži i zahtijeva više.¹⁷ Ako je to „više” predstavljeno, ili još gore usvojeno, kao iluzija, onda stvarno čovjeku ne preostaje ništa drugo, nego da porivu koji ne prizna iluziju dadne oduška. On nasilno probija nasilno postavljene granice ali ne da uđe u svijet svjetla, nego da pobjegne iz svijeta tame. Ne želim ovdje moralizirati, svakako možemo reći da to nije naravan prosljed.

3.8. Pročišćavanje slike o Bogu

Život treba pravovremeno osloniti na kvalitet koji nije prolazan jer samo takav on očekuje i samo takav ga može zadovoljiti. Ovdje se rađa slijedeći problem. Kako današnjem čovjeku, suvremenom katehizantu, predstaviti taj kvalitet da ga on stvarno kao takav kvalitet prihvati, da ga zavoli i da od njega živi? Prije svega, moramo mu dati ime. On je za nas vjernike Bog sa svim onim što on u sebi jest a ne i nužno s onim što mi o njemu mislimo. Često puta naše poimanje Boga nema svoje uporište u Pismu, Tradiciji i Učiteljstvu. Ono je koji put plod strahova, krivih informacija, bojazni koje su nastale tko zna zbog čega. Zato je nezaobilazno za katehezu da redovito potiče bilo katehetu, bilo katehizanta na preispitivanje svoje slike o Bogu; na usklađivanje svoga poimanja Boga sa slikom Boga koju nudi Gospodin u svom evanđelju. Na taj način otklanjaju se predrasude uvjetovane ideologijama, interesima, psihičkim stanjima, antipropagandom i tome slično, a s druge strane kristalizira se Vrednota koja stvarno može biti pouzdani oslonac ljudskog života i smisao njegovih čežnja i traženja.¹⁸

Prvi stupanj u tome procesu jest svakako vjerničko čitanje Svetog pisma i dopuštanje da Duh Gospodnji nadahne i prožme ljudsko biće. U tu svrhu potrebno je izabrati odgovarajuće

orijentacije

biblijske tekstove. Oni se upriličuju situaciji katehizanta koji traži razgovor i susret s Gospodinom. Primjera radi, osobi koja ima osjećaj da je napuštena, prezrena, odbačena, neželjena, može biti ponuđen slijedeći biblijski tekst: „Može li žena zaboraviti svoje dojenče, ne imati sućuti za čedo utrobe svoje? Pa kad bi koja i zaboravila, tebe ja zaboraviti neću” (Iz 49,15).

Pitamo se zbog čega otac ili majka, ako su pravi otac i majka, ostavljaju svoje dijete? Prije svega to je rijetkost da pravi roditelj učini tako nešto. Budući da se to ipak koji put događa, s pravom se postavlja pitanje, koji je razlog tome? Zavisi naime od toga što roditelji očekuju od svoga djeteta. Svakom pošteni roditelju stalo je do toga da mu dijete bude pošteno, da živi od rada svojih ruku, da bude na ponos onima koji su ga rodili i odgojili, da se pristojno vlada, da živi u krugu poštenih ljudi, da je vjeran zadanoj riječi itd. Svaka od ovih stvari može na trenutak uzmanjkati, ali ako jedna koja je bitna, bude prezrena i odbačena, može to biti razlog da se roditelj odrekne svoga djeteta. Bolna je to situacija i za jednu i za drugu stranu. Neće to obje strane u istom intenzitetu priznati, ali manifestacije se obično očituju u nezadovoljstvu, nemiru, odavanju, kojekakvim porocima i tome slično. I kad stvarno čovjek, roditelj ili dijete misli da je situacija postala bezizlazna, nemoguća, nepodnošljiva, i u jednoj takvoj situaciji (ne samo u toj!) Gospodin poručuje: „Pa kad bi koja (majka) i zaboravila, tebe ja zaboravit neću.” Što Gospodin želi kazati ovim obećanjem? Prije svega Gospodin mi veli da njegova ljubav prema meni nije striktno vezana uz moju krepost. Ja svojom krepošću ne kupujem Božju ljubav i njegovu naklonost, jer on mene prvi uzljubi, ljubio me je i onda kad nisam bio sposoban ni za krepostan život, ljubi me i onda kad sam dao prednost nekreposnome. Njegov je odnos prema meni, jed-

¹⁷ Usp. POZAIĆ, V., *Život dostojan života*, Zagreb, 1985.

¹⁸ Usp. CANTONE, C., *L'esperienza religiosa e il suo statuto antropologico*, u: ROVEA, G. (izd.), *Scuola ed educazione religiosa*, Rim 1975.; *Peut-on parler de Dieu aujourd'hui? Un entretien avec le P. Y. Congar*, u: „La foi aujourd'hui”, 1983, br. 74, str. 8.

nostavno ljubav. To je njegov način ophođenja koji ne može biti izmijenjen. To je njegova narav. On ostaje vjeran svojoj naravi, kao i čovjek svojoj. Dakle, nema diskusije o tome da li me Bog ljubi ili ne. Zna se, on ljubi i samo ljubi. Problem je samo u tome da li sam ja tu ljubav doživio?! U onom trenutku kad je ljubav shvaćena, doživljena i prihvaćena, ona ne može biti nikako drukčija doli ljubljena ljubav i kao takva životno spasonosna. U čemu je onda problem našeg moralnog, odnosno kreposnog života? U tome jesam li ja shvatio i doživio Boga kao ljubav. Moj kreposni život ima tek smisla kad je odgovor na stvarnost da sam ja voljen, željen, ljubljen. Inače se događa da ostajem na čisto asketskoj razini stoičkog profila, naime, da se bavim askezom zbog askeze, da usvajam kreposti zbog kreposti. To nije dostatno za cjeloviti kršćanski život. Moj život mora biti topli odgovor na toplu ponudu. Toplina ovdje ne znači sladunjavost i sentimentalizam. Ona znači radost do koje se dolazi i po križu. Rekao bih čak isključivo po križu! Radost zbog toga što sam uvjeren da svoju nadu lijem u pravo vjetro iz kojeg ću crpiti svježinu kad god mi to zatreba. Zbog čega bi inače Gospodin svoju „nauku” smatrao radosnom viješću, kad ona ne bi stvarala sigurnost koja se nužno očituje kroz radost? Siguran čovjek ne može biti nemiran, nespokojan, preplašen. Budući da je „sagrađen na stijeni” njega ne uzbuđuje pomisao na oluju ni na kišu koja bi mogla pljusnuti. Dapače, on joj se raduje, jer zna da mu može samo koristiti a nikako škoditi. Kiša, osim što ruši, ona donosi i svježinu, plodi zemlju, čini da se brže raste. Kada bi se kroz ovu prizmu gledao „križ”, onda on ne bi bio križ nego, kao što kaže jedan naš književnik: „križ u križu nije križ, nego zlatna zvijezda!” Zbog čega tolike jadikovke na nevolju, na patnju, na muku,¹⁹ ne zbog toga što su to sile koje mogu uništiti kvalitet, nego zato što su snage u kojima se dokazuje da li je nešto „zlatno ili slama”. Teško se čovjeku odreći svoje „slame” koju on smatra zlatom, ali život je tu neumoljiv. On ne podnosi falsifikate. Vjerojatno, upravo zbog tog Gospodin kaže svojim: „Tko ne uzme svoj križ i ne ide za mnom nije mene dostojan.” On ne voli čovjeka „koji stavlja ruku na plug i okreće se natrag.” „Vaše

da, neka bude, da, a vaše ne, neka bude ne!” Kršćansko poimanje života, neka mi oprostite ovaj skup, jest „muško” poimanje koje u sebi uvijek nosi „animu”, dakle nešto ženskog što se očituje kroz toplinu, osjećajnost, blizinu, razumijevanje, intuiciju, spremnost da se priskoči i da se bude čovjeku bliz.

Po mom dubokom uvjerenju, sav problem kršćanskog poimanja života a samim tim i kateheze koja bi trebala biti u službi toga života, jest pitanje poimanja i prihvaćanja Boga.²⁰ Ako za katehetu Bog nije „njegovo sve”, dakle, onaj s kojim on može i treba stalno računati, ne kao s kontrolorom i nadzornikom, nego, ljubavljivo i snagom iz koje se može bez konca crpiti a da u njoj nikada ne nestane svježine, onda je mala vjerojatnost da će život jednog takvog čovjeka biti ponuda, poziv, nadahnuće, svjedočanstvo. Jedan naš vrlo ugledni publicist kaže otprilike: naše su propovjedaonice postale rasadišta ateizma i bezvjerstva. Vjerojatno je u tome slučaju mislio i na neke katehetske dvorane i na neke katehete koji su se, ne iz vlastite zlobe, ali ono sigurno iz kukavičluka, služili svojom osobom i svojim uvjerenjem da ljude potvrđuju u njihovu bezvjerstvu. Možda nekom ovaj prosljed može izgledati prenategnuto i neobjektivno. Jedno malo, ne zlobno pitanje, zbog čega su naše katehetske dvorane dobrim dijelom prazne poslije primanja određenih sakramenata? Ja se ne bih usudio reći samo zbog nemara katehiziranja i njihovih roditelja. Kad bi katehizanti, a preko njih ili zajedno s njima i njihovi roditelji, osjetili da se u tim prostorima zbilja nudi nešto što je za život neophodno, onda sumnjam da bi se tako masovno i tako brzo napuštali dotični prostori. Ne isključujem da bi i u takvim situacijama bilo

¹⁹ Usp. LABBÉ, Y., *Le sens et le mal. Théodicée du Samedi Saint*, Paris 1980.; GEVAERT, J., *Il problema dell'uomo. Introduzione all'antropologia filosofica*, LDC, Torino 1973., str. 212–233.

²⁰ Usp. GONZÁLES RUIZ, M., *L'ateismo nella Bibbia*, u: *L'ateismo contemporaneo*, vol. IV, Torino 1969, str. 5–20; BARTHÉLÉMY, D., *Dio e la sua immagine*, Milano 1975.; Tematski broj *Dio come Padre?*, u: *Concilium* 17(1981), str. 345–525.

ljudi koji bi zauzeli drukčiji stav, ali svakako to ne bi bilo masovno i u obliku koji mi trenutačno proživljavamo.

3.9. Solidna kateheza kao izlaz iz ove situacije

Ako kateheza nije životna (iz života za život!), onda to nije više produblјivanje i odgajanje u vjeri, što je za kršćasku katehezu specifično. Ona se ne smije zaustavljati na sporednom a još manje iscrplјivati se u tome. Mora stalno imati za cilj Boga kao vrhovno dobro, čovjeka kao onoga koji po svojoj naravi teži za tim dobrom, okolnosti u kojima on živi kao izazov i kao poticaj da se još više „spozna i uzljubi vrhovno dobro”. Osoba koja ljubi i koja je ljubljena, koja je sigurna da stoji na čvrstom tlu, ne može biti osoba koja bježi, kapitulira, uništava.

Mislim da kršćanstvo nudi potpunu sliku o čovjeku, da čovjeka prihvaća u njegovoj cjelovitosti i da može čovjeku dati odgovor na njegova životna pitanja. Ako se to ne događa, onda to nije sigurno stvar kršćanstva, nego kršćana. Ovdje ne bih želio previše poopćavati stvari. Sigurno ima kršćana, ima ih na stotine i na tisuće koji su dosljedni svom pozivu, ali isto tako ima i onih, koji vjerojatno iz nekog straha, bojazni i neke nevjerice još uvijek svoje životno uporište traže negdje drugdje. Oni će „ustima ispovijedati”, da im je Bog vrhovna vrednota, ali će praktično tražiti „razumijevanja” drugdje. Zbog takvih „slučajeva” obeskrepljuje se vjera u Kristovu riječ i njegov primjer i ljudi koji traže, nastoje tražiti tamo gdje im je ponuda uvjerljivija. Takve pojave dakle nisu uperene protiv kršćanstva kao takvog, nego protiv kršćana kojima nije pošlo za rukom da u svom vlastitom životu ostvare upriličenost svom Gospodinu.²¹ Jednostavno su se koncentrirali na neke druge stvari, koje su doduše potrebne, ali ne bi smjele postati alternativom samom Gospodinu. Zato s pravom kaže sv. Luka: „Koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje” (Lk 12,15). Pa zašto, i unatoč tome, mnogi kršćani gledaju svoju sigurnost, svoje zadovolјstvo i svoju sreću u tome da u svom posjedovanju obiluju? Vjerojatno zbog toga što nisu izravno iskusili da jedno takvo stanje ne

zadovolјava one potrebe koje oni u sebi od iskona nose. Svakako, narav teži, za višim potrebama. Pitali su Rochfelera, jednog od najbogatijih ljudi svijeta, kad će on biti sretan. Odgovorio je: „U onom trenutku kad imadnem malo više.” Samim tim ispovijedio je jednu veliku istinu koja se sastoji u tome da je ljudsko biće stvarno za nešto, ili bolje rečeno za Nekoga još višeg. Ako Bogu pripisujemo kvalitete da je on beskonačno bogat – otud najvjerojatnije i hrvatska riječ Bog – on prestaje biti bogat i prelazi u Bogatstvo što će reći, neiscrpna riznica novine koja uvijek obećava više. Upravo ono za čim teži ljudska narav. Zašto se onda ne bi Boga kao takvog predstavljalo onima koji traže „uvijek više”? Kako to da se ne može, ili se jako teško Bog prikazuje takvim? Najvjerojatnije je zbog toga što nam je to teoretski jasno, a praktički to nismo iskusili. Bog je za mnoge jedan „optimum” koji živi u svom svijetu, daleko od života, povremeno iskrsne u ovoj ili onoj situaciji i ponove urone u svoju tajnovitost. U tom ispreplitanju odsutnosti i nazočnosti, obično pobjeđuje odsutnost a na mjesto nazočnosti uskaču surogati koji i ne mogu biti ništa drugo do li ono što jesu.²²

4. VJERNIČKO-KATEHETSKO PONIRANJE U TAJNU ŽIVOTA

Kako bi morao izgledati taj život da bismo ga mogli nazvati kristovskim, odnosno kršćanskim? Svakako morao bi posjedovati sve one kvalitete koji su prepoznatljivi u životu Isusa

²¹ Usp. ALBERICH, E., *Esperienza di catechesi, esperienza di Chiesa. La Chiesa come contenuto, luogo e meta della catechesi, oggi*, u: FELICI, S. (izd.) *Ecclesiologia e catechesi patristica*, Rim, LAS 1982., str. 311–328; EXELER, A., *Vorstellungen von Kirche und deren religionspädagogische Auswirkungen*, u: *Katechetische Blätter* 103(1978)8, 591–602; PAJER F., *La catechesi come testimonianza*, LDC, Torino 1969.

²² Usp. BRIEN, A., *De l'anthropologie en cathèse*, u: *Vérité et Vie* 25(1972–73), br. 684.; BAUDLER, G., *Wie sollen Lebenssituation und Glaubensinhalt mit einander verbunden werden?* u: *Katechetische Blätter* 98(1973), str. 365–373; VORGOTE, A., *La formation de la foi dans une éducation renouvelée. Tache de l'école chrétienne*, u: *Lumen Vitae* 36(1981), str. 23–32.

Krista gledani kroz prizmu ljudskih mogućnosti. Na život se treba gledati kao na neprocjenjivo blago i sve založiti da se on osmisli i da se svakako spasi. Treba od njega otklanjati sve ono što bi moglo sputati njegov rast u Gospodinu. To može biti i bolest, ugroženost, ako je njena faza nastupila dok se još nije stvorio čvrst temelj i uporište. Najvjerojatnije zbog toga Gospodin ozdravlja bolesne, liječi hrome, daje slijepcima progledati, da bi im misao usredotočio na pravi oslonac. Zanimljivo je da većina od njih (ne svi!) upravo kroz fizičko ozdravljenje doživljavaju da su otkrili „put” koji ih vodi u sigurnost što počiva na čvrstim temeljima. Kod mnogih ozdravljenje prelazi granice fizičke sanacije i prebacuje se u sferu vjerskog produbljenja: „Gledajući kako su nijemi progovorili, kljasti ozdravili, hromi prohodali, slijepi progledali, divilo se mnoštvo i slavilo Boga Izraelova” (Mt 15,31).

4.1. Fizičko i duhovno u ljudskom životu

Odnos fizičke i duhovne komponente u ljudskom životu vrlo je uzak. Jedna upućuje na drugu i jedna pomalo kondicionira drugu. Zdravlje je za vjernika dar Božji, ozdravljenje milost njegova. Bolest je Božje „pripuštenje”. Cjelokupna stvarnost koja je kod kršćanina vezana uz život i življenje stalno aludira na izvor i tvorca života, na samog Gospodina. Budući da je to tako, samo metodološki gledano, život se može dijeliti u različite faze. On je zapravo jedan kontinuum koji ima svoj početak u Bogu i svoj cilj i svoj vrhunac u tom istom Bogu.

Prelazni momenti: rođenje, smrt, odnosno uskrsnuće zapravo su konačnice koje predskazuju naredni oblik. Uskrsnuće u kršćanstvu je središnja tema i zbog toga što je „vrata” u novi, proslavljeni život kojemu „žalac” smrti ne može više nauditi. Ono je najuzvišeniji oblik slavljenja nepobjedivosti života. I zato mu Pavao pridaje odlučujuću važnost: „A ako Krist nije uskrsnuo, zaludna je vjera vaša... Onda i oni koji usnuše u Kristu, propadoše. Ako se samo u ovom životu u Krista ufamo, najbjedniji smo od svih ljudi” (1 Kor 15,17–19).

Prema Pavlu, središnji događaj cjelokupne

Božje objave jest Kristovo uskrsnuće od mrtvih i zbog toga što se ono ne ograničuje samo na Kristovu osobu kao takvu, nego postaje šansom za svakoga onog koji vjeruje u Isusa Krista.

4.2. Uloga vjere u promicanju cjelovita života

Prije svega par riječi o vjeri i o smislenosti vjerovanja. Na prvi pogled svjetovan čovjek ne vrednuje vjeru. Ona je za njega znak nemoći, slabosti, bijega, neuspjele sublimacije. Kaže se da nije „moderno” vjerovati. Vjeri se kao alternativa stavlja znanost koja je puno moćnija i puno konkretnija od vjere. I ovdje se događa ono što se često puta u životu dogodi. Naime, dok se bježi od vrednote, upada se u zabludu koja postaje nadomjestkom za vrednotu. Vjeru se obično gleda kroz prizmu neznanja, nesigurnosti, neizvjesnosti i tome slično. Budući pak, da s druge strane postoji znanost koja ne prihvaća ništa što nije „sigurno i provjereno”, vjera na jedan određeni način postaje alternativom za znanost. Da li je znanost ona kojoj je sve jasno, čija su iznašasća stopostotno provjerena da u njih ne treba sumnjati, i da na tom području nije potreban nikakav oblik vjerovanja? Znanost prestaje bivati znanošću kad prekorači granice svoje kompetencije. Zato svaka, tzv. egzaktna znanost kad želi prosuđivati vjeru kao vrednotu, koja nije u njenoj nadležnosti, sigurno griješi. Jednostavno zbog toga što dotična znanost ne posjeduje odgovarajuća mjerila na osnovu kojih se može proučavati i procijenjivati vjera. Isto tako preuzetno bi bilo misliti da se i znanosti ne služe jednim oblikom vjere. Svaka znanost polazi od „pretpostavke” koja sigurno nije egzaktna vrednota, nego stvarnost koja se više približava području vjere, nego „dokaznog materijala”. Kao što poštena znanost, ili bolje rečeno, poštenu znanstvenik, ne isključuje jedan takav prosljed, tako se ni vjera ne protivi dokazljivom materijalu.²³ Uosta-

²³ Usp. MARCUSE, H., *L'uomo a una dimensione*, Torino 1970; EMEIS, D., *Wegzeichen des Glaubens, Über die Aufgabe der Katechese angesichts einer von Science und Technik geprägten Mentalität*, Freiburg 1972.

lom već je stara skolastika usvojila aksiom da vjera pretpostavlja razum, ali da se u njemu ne iscrpljuje.

Koliko mogu biti relativna i dostignuća znanosti može se vidjeti iz slijedećeg primjera. Pretpostavimo da je kemija sasvim zadovoljna time što je vodu definirala kao H₂O, naime kemijskim sastojkom kojeg tvore dvije molekule vodika i jedna kisika. Što smo zapravo dobili ovom definicijom? Sigurno da smo dobili jednu novu informaciju o vodi. Naime, da je ona sastojak koji čine različiti odnosi vodika i kisika. Znanost je išla još dalje pa je proučavala molekule i zaključila da se one sastoje od protona, neutrona, elektrona i ne znam od kojih još podjedinica. Kad to sve skupa znamo, da li smo stvarno spoznali vodu? Jesmo li time sve skupa rekli o vodi? Je li time iscrpljen pojam vode, ili smo možda još više, barem gledano s čisto praktične strane, stvar zakomplicirali? Za običnog čovjeka važno je da je voda zdrava, da je svjež, da je pitka, a definicije ga baš previše ne zanimaju. Zdrav razum kaže da je jako teško stvar definirati? Uostalom, svaka znanost pomalo ima i svoje definicije, upravo zbog toga što s različitih polazišta pristupaju jednom te istom objektu istraživanja. Dati konačnu i sigurno pouzdanu definiciju o nekoj stvari, znači savršeno je poznavati u svim njenim suodnosima. Sumnjam da li to možemo uopće napraviti kao ljudi. To je svojstvo Boga. Budući da on savršeno poznaje bit stvari, zato je može i stvarati. Nama u mnogim slučajevima ostaju samo pretpostavke, koje, gledano kroz prizmu egzaktnosti, ostaju duboko ispod crte.

Ako je to tako teško, rekao bih da je, ljudski govoreći, nemoguće definirati stvar koja nam je svaki čas na dohvat ruke, kako možemo pretendirati savršeno spoznati nešto što pripada drugoj sferi mjerljivosti, recimo vjeri? Vjera je sigurno kvalitet koji je utkan, ontološki ucijepljen u ljudsku bit. Ovdje ne mislim izravno na kršćansku vjeru kao ispovijedanje kristovskog Boga i svega onoga što Crkva uči, nego jednostavno na vjeru kao svagdašnji popraćaj naših čina: „vjerujem da će ovo dobro svršiti!”, „vjerujem da ću se uskoro sresti s prijateljem!”, „vjerujem da ću od ovoga imati koristi”, „vjerujem da je to moguće učiniti!”, itd., nisu samo

poštalice kojima se služe vjernici, nego i nevjernici, s određenom dozom povjerenja, pouzdanja, vjerojatnosti. Što će reći da vjerovati i nadati se nije neljudski, nazadno, reakcionarno, nego bitno ljudski. Bez vjerskog prosljeđa bio bi nemoguć život i bilo koji ljudski pothvat.

4.3. Vjernička vjera

To pretpostavivši, ne vidim razloga zašto ne bih angažirao kao čovjek taj kvalitet i na duhovnom području kad ga već angažiram na čisto materijalnom? Jasno, koloratura je nešto drukčija, ali u svakom slučaju bit ostaje ista.

Moja vjernička vjera počiva na vjeri koja je postala konkretno uvjerenje mojih prethodnika, moje braće u vjeri. Nije, dakle, moja vjera nešto što nema nikakve veze s onim što joj je prethodilo. Dapače, ona je nadahnuta i poticana upravo vjerskim iskustvom vjernika koji je živio prije mene određenu stvarnost za kojom ja sada čeznem.

Kad kažem, recimo, da vjerujem u Isusovo uskrsnuće, onda, prije svega, ulazim u svijet onih koji su to na specifičan način iskusili, koji su osjetili vrednotu toga i kao takvu je prenijeli drugima da njihova „radost bude potpuna” (usp. 1 Iv 1,4). Logika doživljene vjere jest da se ona prenosi, da se širi i da kroz to usrećuje drugoga. Vjera ne gubi svoju oštricu time što postaje dobro mnogih; ona se ne razvodnjava. Ako već postoji razvodnjenost, onda to sigurno nema puno s vjerom. To je razvodnjenost. Vjera je žar. Ona je radost koja nikada ne može više pasti ispod određene granice ukoliko je redovito i sustavno njegovana. Njena širina je neobuhvatna. Mi ćemo je ovdje koncentrirati na određenu kršćansku vrednotu koja nas trenutačno interesira: život koji po uskrsnuću biva neprolaznim.

Kada se vjernički pristupa uskrsnom iskustvu najbližih Isusovih sljedbenika, onda se dolazi do slijedećeg zaključka: Oni su uvjereni da Gospodin živi, a njihovo uvjerenje počiva na osobnim iskustvima koja su se rodila u trenutku susreta s Uskrsnim. Ta svijest je prožeta takvom radošću i takvom sigurnošću da se ona ne može držati za sebe nego se nužno priopćava drugima. Marija Magdalena mora kazati svoje iskustvo

učenicima Gospodinovim; učenici se nalaze manje-više u istoj situaciji kad međusobno trebaju izmijeniti ta iskustva a i sa svima onima koje susreću neposredno po uskrsnuću. Njihova tvrdnja: „Mi, doista, ne možemo ne govoriti što vidjesmo i čusmo” (Dj 4,40), nije plod hira ili senzacije, nego uvjerenja koje će ih stajati i žrtve određenog oblika života.

Vrata koja su se jednom zauvijek otvorila i uputila na neprolaznost života neće više biti nikad zatvorena niti će biti izbrisano iz ljudske svijesti to da je život neuništvi. Njegova neprolaznost, ili bolje rečeno, njegova vječnost zastrujala je u krvnim žilama onih koji čuše, onih koji svojim očima vidješe, oni što razmotriše i čije ruke opipaše o Riječi, Životu (usp. 1 Iv 1,1), a vijest o tome jeknula je kroz svu ljudsku povijest, tako da i mi, po milosti Božjoj i po svojoj vjeri postadosmo baštinici nezaslužnog dara.

4.4. Vjera u neumrlost života

Nije svakome dano da vidi uski odnos između vjerskog ispovijedanja uskrsnuća Gospodinoва i neumrlosti života. Taj odnos se uviđa samo kroz prizmu vjere.²⁴ Istini za volju i nama samim vjernicima, teško je pojmiti kako će to biti i na što će to sličiti. Svakako, Gospodin kategorički odbija da će tamo vrijediti iste zakonitosti koje vrijede i ovdje: „niti će se ženiti, niti će se udavati...”, kaže On (usp. Mt 22,30). Pita se jednostavni čovjek: u čemu će se to sastojati? Čime ćemo ispuniti tu cijelu vječnost koja, kao što kažu stari propovjednici, slični na sat bez kazaljke? Hoćemo li imati noge, ruke, oči, uši...? Ja se pitam, a zašto bi nam služile noge kada su one stvorene za prostor da bi se čovjek u njemu kretao! Vječnost je ipak nešto što nadilazi i prostor i vrijeme i zato neke stvari koje su u ovakvom načinu života potrebne, u drugom bivaju suvišne. Čemu ruke kad one čovjeku služe za pribavljanje odnosno otklanjanje! Što bi tamo trebalo pribavljati odnosno otklanjati, kad će sam čovjek biti uronjen u stvarnost tako da će mu ona cjelokupna i bez ruku biti na dohvat? Čemu oči kad one i onako ne mogu gledati Gospodina „licem u lice”, a Pismo kaže da će nam to biti glavni i jedini izvor sreće i

zadovoljstva! Čemu sluh kad je on ionako vezan za čisto ljudsku stvarnost. I sad kad „slušamo Boga”, ne slušamo ga uhom, nego srcem, nadahnućem, rasvjetljenjem, ushićenjem! Sve su to, dakle, načini ispoljavanja i življenja ljudskog života koji su usko vezani uz ovo vrijeme i ovaj prostor. Pa ipak, kaže Pismo da će *ljudi* u Gospodinu uskrisavati. Što je čovjek ako nije vid, hod, sluh, djelo...? Ne zaboravimo da ima *ljudi* koji ne vide, ima ih koji ne čuju, ima ih koji ne hodaju, ima ih koji su kljasti, i unatoč toga su *ljudi*. Što je to što čovjeka čini čovjekom? Svakako nisu to isključivo njegova osjetila, premda su ona silno važna. Postoje u čovjeku kvalitete koje nadilaze čisto osjetilni svijet. Nisu one tako uočljive i na žalost može ih se zataškati premda ih je nemoguće jednom zauvijek isčupati iz ljudskog srca. Izgleda da je on po tome najviše čovjek. Svaka agresija na hendikepirana čovjeka smatra se nehumanošću i zakonski kažnjivom. Prema tome i ljudski zakon priznaje da bitno čovječje nadilazi fizičko odnosno materijalno. Čovjek je i duh, međutim, duh koji u sebi uvijek krije nešto što nije bitno ili isključivo Božje, niti bitno andeosko, nego bitno ljudsko. Što je to? Na žalost u to nije još prodro ljudski razum, niti će kad prodrijeti. To je tajna. Svakako ispovijedamo kao kršćani da je od onog trenutka kad je proslavljeni Gospodin „sjeo s desna svome Ocu”, ušlo u zajedništvo Presvetog Trojstva nešto što je specifično ljudsko po čemu svaki onaj koji je čovjek ima nadu da pripada beskrajno Dobrome, beskrajno Vječnome, beskrajno Neumrlome, beskrajnoj Ljubavi. Istina, to znamo po vjeri a ne po izravnom osobnom iskustvu. Ali, ako smo prije već rekli da je vjera ontološka komponenta ljudskog bića, onda nas ovaj argument vjerske naravi ne bi trebao smetati niti umanjiti vrijednost našeg logičnog prosljeđa. Po svojoj vjeri, koja je, uostalom, nezaslužena ali beskonačno vrijedan Božji dar, ja znam da moj Gospodin živi i da ja živim u njemu. Inače, njega moram proglasiti lažcem, a to je najveća hula koju bi mogao učiniti na njega. „Tko vjeruje u mene,

²⁴ Usp. RAHNER, K., *Kirchliche und ausserkirchliche Religiosität*, u: *Stimmen der Zeit* 98 (1973) 9–24.

živjet će, ako i umre!” Na njegovu riječ ja bacam svoju životnu mrežu i više sam nego siguran da će, kad je privučem sebi, biti bogata „ribom”. Uostalom, riječ Božja ne dolazi na zemlju i ne vraća se Nebu a da nije urodila plodom. Uronjen u tajnu, da već sada u ovom svom smrtnom tijelu krijem besmrtnost života, hodim ovim svijetom miran i siguran premda mojim očima smeta toliko toga, premda se svojom nogom spotičem, premda u mojim ušima tutnje jauci koji me uzbuđuju i zbog kojih mi je žao, premda moje ruke ne pružaju onoliko koliko im Gospodin stavlja na raspolaganje. Ja znam ipak jedno: da živi u meni čovjek koji će me sigurno nadživjeti. Isto tako znam da to nije čovjek koji radi protiv mene, nego onaj koji mi u svakom trenutku daje nade da mogu još više i da trebam još više, da za nečim ne trebam plakati ili strahovati, da time što nečemu umirem, Drugom počimam sve intenzivnije živjeti. I taj Drugi jest zapravo onaj od kojeg sam rođen, u kojem živim i kojem se zasigurno vraćam. Taj Drugi, stvarno nije projekcija moje nemoći, on nije plod mojih vjerskih halucinacija, on nije lažna nadoknada mojih želja niti sublimacija mojih neuspjeha. On je Stvarni, Konkretni, Utjelovljeni; on je onaj za kojeg reče brat u vjeri, onaj u „kojem se mi krećemo, mičemo i jesmo.” I to ne može biti laž, to ne može biti prijevara, to ne može biti zabluda. Ako se mogu priznati pjesnička nadahnuća samo zato što postoje uzvišeni poetski stihovi koji su iz njih nastali, onda i moj vjerski osjećaj u kojem i iz kojega ja svaki dan živim, koji mi daje snage da kročim, koji mi daje nade da se isplati založiti, koji me potiče na praštanje i na ljubav pa i prema neprijatelju, ne može biti fikcija. To je stvarnost čije ja raspone još uvijek niti ne slutim. Znam da oni postoje, znam da ih ne mogu obuhvatiti, znam da su mi darovani, i znam da čekaju na svoju puninu i ispunjenje. Nestvarno bi mi bilo pomisliti da će se to dogoditi u skučenosti ovog života. Ovi rasponi, kao što se to svaki dan dokazuje, širi svoju jeku u prostor izvan prostora i u vrijeme za koje sati, dani, mjeseci, godine i stoljeća ne predstavljaju mjere. Klica te stvarnosti već postoji u meni. Na trenutke mi postane tako jasna da svaka sumnja uzmakne pred njom, a opet kad sam zaokupiran proble-

orijentacije

mima trenutačne naravi, ona uzmakne kako bi se ponove vratila u trenutku kad svoj pogled uprem prema onom nutarnjem čovjeku koji me nadilazi i koji mi stalno govori da sam rođen za više i da bi bilo za mene fatalno ne podržavati u sebi tog čovjeka i ne davati mu za pravo.

4.5. Vjera, uskrsnuće, život

Od onog trenutka kad je moja naravna „slutnja” potvrđena povijesnom činjenicom Kristova uskrsnuća, koju ja uostalom prihvaćam kao vjernik, dakle, snagom svoje vjere, od onog trenutka ja sam još svjesniji i još uvjereniji da sam stvarno rođen da umirem, ali isto tako sam siguran da prihvaćajući umiranje, ja prihvaćam rađanje za novi oblik življenja kojemu žalac smrti više ne može nauditi. Ponavljam, taj moj vjerski osjećaj nije plod mog konkretnog obostranog životnog iskustva, ali ga zbog toga ne smatram manje stvarnim, manje ljudskim i manje usrećujućim. Naprotiv, vjera, a i sve ono što kroz nju prihvaćam i doživljavam i te kako je konkretna stvarnost, i te kako je u službi čovjeka. Po njoj ja znam da sam rođen da živim, po njoj moj život dobiva svoju puninu i svoju cjelovitost, po njoj i sve ono što me tenta da na taj život dignem ruku, znam da je protuljudsko, protučovječeje i nehumano.

Upravo zbog toga, vrlo je važno da vjera u kateheti živi kao vrednota koju on svaki čas i u svakoj situaciji produbljuje, u kojoj on dozrijeva i kroz koju on za svog katehizanta postaje konkretizirani kršćanin, dosljedni učitelj u vjeri, svjedok onoga što govori i naučava.²⁵ Jasno – samo ovdje ne možemo iscrpnije zalaziti u tu problematiku – vjera je nešto i što se stiče. Krivo bi bilo ustvrditi da je ona plod mojih osobnih zalaganja, planiranja, odluka, ali isto tako ne bi bilo istinito reći da se vjera daruje onome koji nema nikakvog interesa za nju ili naprotiv, onome koji ju smatra zaprekom svog ljudskog rasta. Evo ta točka – besplatno darivanje s Bo-

---

²⁵ Usp. COLOMB, J., *Le devenir de la foi*, Paris, Centurion 1974; NEGRI, G., *Catechesi e mentalità di fede*, LDC, Torino 1976.; STENGER, H., *Fede e maturità personale*, Cittadella, Assisi 1969.; THOME, J., *Il cristiano maggiorenne*, Gribaudi, Torino 1970.

žje strane i kvocijent ljudskog zalaganja – ostat će za nas uvijek tajnom. Tu je nemoguće egzaktno ustanoviti suodnose: koliko je potrebno i što je potrebno da čovjek iz nevjere prijeđe u prostore vjere? Kako razumjeti i kako pomoći onome koji ti kaže: „Ja ti zavidim što možeš vjerovati, ja to ne mogu, premda bih htio!” Poštenu čovjek sigurno sluti da je vjernik u nekoj prednosti pred nevjernikom, ali isto tako zna, i kao takav postaje dokazom i za mene kao vjernika, da vjera nije plod moga htijenja ili moga nastojanja, nego nezasluzeni dar Božji. Hoćemo li zbog toga ustvrditi da je Bog prema nekom širokogrudniji dok je prema drugom stisnutiji? Postoji li onda predestinacija, predodređenje? Postoji, ali se sastoji u tome: „da Bog želi da se *svi ljudi spase*” (usp. 1 Tim 2,3). Dok čovjek čeka, nužno je da ište, da kuca, da traži, jer „tko traži taj nalazi, tko kuca tome se otvara, tko ište taj prima” (usp. Mt 7,7–8).

Vjersko gledanje na život nije nikakav bijeg niti ikakvo izvlačenje. Vjera nikome ne daje pravo da ne promiče boljitak života i na ovom svijetu, ali isto tako ne prihvaća da se život može doreći u ovom prostoru. Ono, dakle, što se vjeri prebacuje, prebacuje se zapravo određenoj vjerskoj praksi koja je sigurno imala i vjerojatno još uvijek ima svojih pristalica. Međutim, nitko ne može reći da je to Kristovsko poimanje. Svaka vjera i vjerska praksa ispituju se i kristaliziraju na Kristovim riječima i njegovim djelima.

4.6. Posljedice koje iz tog proistječu za katehezu

Shvaćanje života u njegovoj cjelovitosti nije, dakle, tek plod običnog i banalnog ljudskog razmišljanja, nego dar kojeg ja i shvaćam i prihvaćam kroz svoju vjeroispovijest. Zato je život vrednota kojom se katehetika kao teološko-pedagoška znanost zdušno bavi. Ona život proučava u svim njegovim izričajima; zauzima odlučni stav prema svemu onome što osporava tu vrednotu i što joj priječi da se razvije u svojoj punini, služeći se i argumentima koji proistječu iz vjerskog opredjeljenja i vjerskog stava prema životu.²⁶ Kateheza pristupa životu kao neprocjenjivu daru. Ona prihvaća sve nje-

gove oblike a ne izbjegava svoj sud o pojedini-ma. Jasno joj je da postoje različite faze življenja života. Svaku od njih prihvaća sa svim njenim poznicama i pitanjima. Poseban naglasak stavlja na neuništivost života, ili bolje rečeno na komponentu neprolaznosti, odnosno vječnosti života. To svoje poimanje osniva na riječima i djelima Isusa Krista. Kršćanin je svjestan da je već počeo živjeti, snagom Gospodinova uskrsnuća, eshatološku dimenziju života, međutim, ne doživljava je u punini nego će to biti životno svojstvo onda kad bude gledao svog Gospodina „licem u lice”. Pojedini oblici života ne žive se kao zasebne i samostojeće stvarnosti nego su često puta, ako ne i isključivo, jedna drugoj kao posljedica, odnosno uzrok. Cjelovito koncipiranje i prihvaćanje života isključuje bilo kakvo pasivno pribjegavanje sad jednom sad drugom obliku života. Oni su, kao što prije rekosmo, jedan jedincati kontinuum življen u različitim fazama, toliko jedinstven da se prethodni može smatrati uzrokom posljednjeg, a posljednji plodom prvoga: „Primate u baštinu Kraljevstvo, pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjeh, i dadoste mi jesti: ožednjeh, i napojiste me; oboljeh, i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni” (Mt 25,34–36).

U tretiranju ove vrednote s katehetskog stajališta sigurno je dobro krenuti od osnovnih ljudskih iskustava s obzirom na život. Kateheza kao praktična primjena katehetike kao znanosti stalno mora biti u dosluhu s onim što naslovnik kateheze doživljava, što on očekuje, što ga muči, čemu se on nada, u kojim okolnostima živi, što formira njegov mentalitet, što utječe na stvaranje njegovih životnih odluka i konkretnih stavova. Treba jako paziti da ne daje odgovore na nepostavljena pitanja, da ne nudi previše uniformirane recepte, da ne pati od sklerotičnosti i nepokretljivosti, da se zna uhvatiti u koštac s problemom premda još uvijek ne zna za mogućnost ishoda, da ne bude pregažen vre-

²⁶ Usp. COUDREAU, F., *Si puo insegnare la fede?* LDC, Torino 1978.; GROppo, G., *Teologia e catechesi*, u: Dizionario teologico interdisciplinare, vol. I., Marietti, Torino 1977, 99–111.; MONDIN, B., *Catechesi e teologia*, u: Ist. Cat. Missionaria, *Andate e insegnate*, ss. 363–378.

menom, da zna skladno ugrađivati u svoju „argumentaciju” dostignuća i iznašašća drugih značnosti. Jednom riječju kateheza mora usvojiti načelo interdisciplinarnosti, ali zbog toga ne smije gubiti vlastiti identitet, način svojstvenog prosljeđa.²⁷ On treba biti utjelovljen u kateheti kao osobi koja se služi katehezom kao sredstvom.

Zbog toga kateheta ne smije biti rob svog katekizma niti svog katehetskog priručnika. On je osoba koja kao takva misli, zaključuje, vrednuje, odvaguje, traži najprikladnije, zna birati bez opterećenja. On je stvari u sebi prokuhao i kao takve ih nudi ne osvrćući se ni lijevo ni desno. Zna argumentirati zbog čega se opredjelio više za ovo nego za nešto drugo. Zna rasti, zna korigirati svoja mišljenja, zna se zauzeti kad uoči da bi trebalo mijenjati na nekom području. Jednom riječju on je zrela kršćanska osobnost. Upravo zbog toga on je za katehizanta više nego priručnik bio on ne znam od koga napisan, i bio on ne znam kako suvremen. Jer, i starim Rimljanima je već bilo poznato načelo: „Verba volant, exempla trahunt” (riječi lete, primjeri privlače). Šteta je što se u našoj katehezi o tome premalo razmišlja. Nekako smo se

previše usredotočili na priručnike, na katekizme, na pomagalo kao takvo, tako da smo zapravo dobrim dijelom izgubili iz vida onoga koji stoji iza tih pomagala. Malo se govori o osobnosti katehete, o njegovoj kulturi, o njegovoj duhovnosti, o njegovoj vjerskoj zrelosti, o njegovu svjedočenju.

Od Crkve, kao katehete, primamo poslanje da svoje katehizante poučavamo u vjeri, da zajedno s njima produbljujemo svoje vjersko opredjeljenje, da se sve više upriličujemo Kristu Gospodinu. Zato treba odlučno staviti naglasak na osobu. To pak ne znači da se čovjek ne treba truditi i oko načina priopćavanja svoje vlastite vjere, odnosno traženja što adekvatnijih mogućnosti da ta vjera postaje svojina mnogih. Mislim da će na jedan takav način osobni, svjedočanski život biti na najbolji način kateheza u službi života.

---

²⁷ Usp. EXELER, A., *Wesen und Aufgabe der Katechese*, Herder, Freiburg 1966.; ALBERICH, E., *Natura e compiti di una catechesi moderna*, LDC, Torino 1972.; ISTI, *Orientamenti attauli della catechesi*, LDC, Torino 1973.; ISTI, *Catechesi e prassi ecclesiale*, LDC, Torino 1982.